

POSICIONAMENT ACADÈMIC SOBRE BEQUES I AJUDES A L'ESTUDI



CREUP

Coordinadora de Representantes de
Estudiantes de Universidades Públicas



Aquest posicionament ha sigut proposat i redactat en la fase d'esborrany per la Comissió Executiva Ampliada de CREUP i aprovat per la seua Assemblea General el 20 de juliol de 2020, en la 67a Assemblea General Ordinària, que tingué lloc a la Universitat Complutense de Madrid i a la Universitat Politècnica de Madrid.

ÍNDIX

1. Context	2
1.1. Evolució del model actual	3
2. El model que volem	4
2.1. Objectius del model	4
2.2. Pressupost i finançament	5
2.3. Quanties	6
2.4. Criteris acadèmics	7
2.5. Criteris econòmics	8
2.6. Discapacitat i violència de gènere	9
3. Participació de l'estudiantat	9
4. Conclusió	10



1. Context

L'actual model de beques estatal ha restat pràcticament des del 2012 sense cap modificació substancial. CREUP entén que aquest model està obsolet i que hauria de ser sotmès a debat per part dels col·lectius d'estudiants i pel Ministeri per tal de modificar-lo i adaptar-lo a la realitat actual.

Les necessitats del col·lectiu estudiantil han patit canvis dràstics en els vuit anys en què el model ha romàs fix, sense adaptar-se a l'avanç de la societat, cosa que ha ocasionat greus perjudicis econòmics i socials a l'estudiantat, que han hagut de solucionar-se amb entrades prematures al mercat laboral més precari, l'ajuda del nucli familiar posat cas que se'ls en poguera donar o, fins i tot, a través de pedaços financers oferits per les comunitats autònomes en forma d'ajudes a situacions sobrevingudes.

El Ministeri d'Educació, Cultura i Esport va publicar el Reial decret llei 14/2012, de mesures urgents de racionalització de la despesa pública en l'àmbit educatiu, que va implicar greus pujades dels preus públics a la majoria de comunitats autònomes, de manera que augmentaren les diferències entre diferents regions que ja hi havia llavors. Aquesta mesura, amb l'enduriment dels criteris acadèmics de les beques, ha suposat en els darrers anys l'eixida de la universitat de milers d'estudiants, i per tant la fallida del model d'igualtat d'oportunitats en l'accés i permanència en la universitat.

El present posicionament pretén fixar el model que demana l'estudiantat de les universitats públiques. No s'ha d'entendre com una petició de millora del sistema actual o com una adequació als models europeus: és el requisit mínim que ha de complir el nostre sistema de beques com a habilitador de l'accés i la permanència en el sistema universitari espanyol.



1.1. Evolució del model actual

Tal com es reflecteix en el nostre Informe sobre el sistema de beques i ajudes a l'estudis de l'administració general de l'Estat, l'any 2012 el Ministeri d'Educació, Cultura i Esport va instaurar un nou model de beques rupturista amb el sistema anterior. Fins aquell moment, la partida pressupostària per a beques i ajudes a l'estudi del Ministeri d'Educació era variable, i ja que la beca era un dret per a aquells estudiants que compliren uns determinats requisits econòmics i acadèmics, aquesta partida estava subjecta al nombre d'estudiants que sol·licitaven l'ajuda.

Actualment, malgrat l'increment en el finançament en el sistema de beques, aquest no va d'acord amb el PIB. A més, el nombre de beneficiaris també ha anat en augment mentre que l'execució en educació universitària o equivalent s'ha vist reduïda respecte al 2012. Això suposa una reducció important de la inversió per beneficiari, ja que homogeneïtza la quantia rebuda per cada estudiant, sense tenir en compte les possibles casuístiques socioeconòmiques de cada becarí o becària.

Un altre dels motius que expliquen el descens de la quantia mitjana per estudiant són les exigències acadèmiques. Això, sumat al fet que actualment hi ha un pressupost fix per a les beques, en lloc d'un pressupost obert que cobrisca la demanda de beques i la necessitat de l'estudiantat, tenint en compte la despesa excedent per a l'any següent, ha provocat que el nombre d'estudiants que perceben l'ajuda de matrícula de forma exclusiva haja augmentat notablement des del canvi de model. Es pot afirmar que aquest canvi impulsat pel govern incideix en la fallida del principi d'igualtat d'oportunitats en l'accés a l'educació i la permanència en aquesta; en aquest cas, referit a l'educació superior universitària.

L'any 2020 el Ministeri d'Educació i Formació Professional i el Ministeri d'Universitats van aprovar una sèrie de modificacions parcials en el Reial decret de beques que actualitzaven llimars i reduïen requisits acadèmics, entre altres mesures. Considerem positiu aquest pas; no obstant això, aquestes mesures són insuficients per a aconseguir



un model de beques que pugui eliminar completament les barreres d'accés a la universitat.

2. El model que volem

2.1. Objectius del model

La realitat socioeconòmica de l'estudiantat universitari ens diu que cada vegada és més difícil compaginar un estudi a temps complet amb la necessitat de satisfer les seues necessitats econòmiques. Això, sumat als costos derivats dels estudis i a la inestabilitat de les polítiques educatives, determina que l'accés i la permanència a la universitat es veguen cada vegada més compromesos.

Per tant, CREUP sol·licita:

- Que l'objectiu de les beques i ajudes estatals siga cobrir tant les despeses derivades dels estudis universitaris com el cost d'oportunitat dels estudiants, ja que ha de ser prioritat de l'Estat garantir l'educació superior universitària gratuïta.
- Que s'introduïska la figura de les beques salari. Aquestes beques han de configurar-se com una eina que possibilita als estudiants de renda baixa obtenir un salari que els permeta dedicar-se a temps complet a l'estudi. Aquest sistema milloraria el rendiment de l'estudiantat, que així podria permetre's el cost d'estudiar i viure.
- Que s'elabore un pacte d'Estat en el qual s'establisca una política de beques i ajudes a l'estudi que satisfaga les necessitats de l'estudiantat universitari, atès que l'accés a l'educació superior és un dret fonamental.
- Que l'objectiu de les beques i ajudes donades per les comunitats autònomes siga complementar el model estatal i encarregar-se de costos indirectes associats a l'educació superior, com ara l'habitatge i el transport.



- Que les comunitats autònomes implementen beques i ajudes per a situacions sobrevingudes.

2.2. Pressupost i finançament

Tal com s'ha exposat, el sistema de beques i ajudes a l'estudi és la materialització del dret fonamental d'accés a l'educació superior universitària i de continuació d'aquests estudis, mitjançant l'eliminació de les barreres socioeconòmiques que impedisquen exercir aquest dret, amb una universitat lliure, de preus públics, i amb ajudes que permeten als estudiants fer front als costos derivats de la seua formació, per invertir en el seu futur com a estat referent, sense que per això les mateixes universitats hagen de sacrificar part del seu pressupost assignat per a cobrir les deficiències del sistema estatal de beques i ajudes. Al seu torn, considerem que el sistema de beques i ajudes de les comunitats autònomes ha de comprendre en el seu objectiu finalitats diferents de les que es pretén cobrir amb el sistema de beques de l'Estat.

D'altra banda, una de les preocupacions més importants manifestades per CREUP els darrers anys té relació amb l'obligació per part de l'estudiant de retornar la beca obtinguda si el curs en què li ha sigut concedida no s'ha superat el 50% dels ECTS en què s'havia matriculat. Aquesta situació s'agreuja en aquelles universitats en què la normativa de permanència obliga l'estudiant a matricular-se d'almenys 60 ECTS.

Per tant, CREUP sol·licita:

- Que la concessió d'aquestes ajudes no estiga limitada per una partida pressupostària. La partida base hauria d'augmentar-se com a mínim fins a nivells de l'OCDE, i la dotació final hauria de cobrir les necessitats reals de l'estudiantat.
- Que la concessió i el posterior pagament de beques siguen més efectius, ja que molts estudiants depenen d'aquests diners per a començar el curs acadèmic. No hi ha cap barrera econòmica major que dependre d'uns diners que arriben *a posteriori*.



- Que les comunitats autònomes i/o el ministeri competent compensen a les universitats el 100% dels preus públics de matrícula dels estudiants becaris.
- Que no s'exigisca el reintegrament de les beques en cap cas, atès que la beca es concedeix com un element d'accés a l'educació superior i no com un préstec.
- Que s'homogeneïtze el tractament de la informació per a facilitar-ne la transferència en el barem de les beques entre les diferents administracions gestores i comunitats autònomes.
- Que hi haja una major comunicació entre l'Agència Tributària i les unitats i agències que gestionen les beques.

2.3. Quanties

La distribució actual de les quanties no satisfà les necessitats reals de l'estudiantat. En primer lloc, no distingeix entre províncies, la qual cosa crea una desigualtat important, especialment pel que fa a la quantia d'allotjament, ja que el cost del lloguer no és uniforme al territori espanyol. A més, les beques s'entenen com l'eina que les institucions de l'Estat utilitzen per garantir que qualsevol estudiant pugui estudiar a la universitat. No obstant això, hi ha quanties que s'allunyen d'aquest objectiu.

Per tant, CREUP sol·licita:

- Que s'estudie dins de l'Observatori de Beques, Ajudes a l'Estudi i Rendiment Acadèmic la necessitat d'augmentar les quanties de les beques en funció de la variació interprovincial de l'IPC entre la província d'origen i la província de la universitat de destinació.
- Que es recuperen els components de transport urbà i desplaçament.
- Que s'estudie la possibilitat d'implementar una sèrie de serveis públics dependents del Ministeri competent, com ara residències universitàries, transport urbà i oferta cultural, per a cobrir les necessitats dels estudiants de les universitats públiques.
- Que se suprimisca la variable lligada a l'excel·lència en les beques.



- Que la quantia màxima de 1.500 € rebuda en concepte de premis, concursos o similars augmente de forma progressiva fins als 2.500 €.

2.4. Criteris acadèmics

L'experiència demostra que el rendiment de l'estudiantat no està vinculat únicament a la seua situació acadèmica, sinó que es veu influït pel context familiar i social o per les diferències econòmiques territorials que hi ha a l'Estat. Però a més, un dels factors fonamentals per a la continuació o l'inici dels estudis és el factor econòmic, ja que els estudiants amb menor renda, que són els principals beneficiaris de les beques estatals, tenen majors problemes per a obtenir un bon rendiment acadèmic concorde amb els criteris actuals. Per això, reiterem la necessitat de no tenir en compte els criteris acadèmics per a l'obtenció d'una beca.

Per tant, CREUP sol·licita:

- Que les beques siguen concedides en primera i segona matrícula amb criteris basats en la realitat socioeconòmica de cada estudiant.
- Que puguem optar també a la beca matrícula els estudiants a temps parcial igual que la resta d'estudiants, de forma proporcional al nombre d'ECTS de què s'hagen matriculat.
- Que si l'administració pública exigira una nota mitjana mínima per a l'obtenció de la beca, aquesta nota no supere mai el 5, de manera que s'adeqüe a la nota d'aprobat del sistema d'educació superior.
- Que els estudiants matriculats en estudis semipresencials o a distància tinguen accés a les mateixes ajudes que la resta d'estudiants, tenint en compte les seues condicions socioeconòmiques.
- Que no es distingisca entre graus i dobles graus, ni s'impossibilita als estudiants dels segons poder percebre el total de l'import de la matrícula. Per tant, cal recollir aquesta casuística per a permetre l'accés a aquests estudis a persones en qualsevol tipus de situació socioeconòmica.



- Que els estudiants puguin optar a la beca amb independència de l'any d'ingrés als estudis.

2.5. Criteris econòmics

CREUP defensa que l'únic factor decisor en la concessió de la beca ha de ser la situació socioeconòmica dels estudiants. A més a més, entén que les ajudes, si són pertinents, no s'han de limitar a la primera matrícula. També cal tenir en compte els complements de distància i mobilitat de l'estudiantat respecte al seu centre d'estudi, a fi de garantir la igualtat d'oportunitats en l'accés i la permanència al sistema universitari espanyol.

Per tant, CREUP sol·licita:

- Que, atès que els criteris de renda són de l'any anterior, es tinga en compte l'excepció que una unitat familiar pot haver patit algun perjudici econòmic durant l'any en curs.
- Que es revisen els llindars de renda familiar per a ajustar-los a la realitat social actual, com també per a establir uns límits més amplis al llindar I (destinat a les famílies amb majors problemes econòmics), considerat per l'INE com a llindar de la pobresa.
- Que els estudiants matriculats en estudis semipresencials o a distància tinguin accés a les mateixes ajudes que la resta d'estudiants, tenint en compte les seues condicions socioeconòmiques.
- Que es replantegen les unitats familiars, ja que, tal com figuren ara, no són una representació real de la situació que pateix la persona sol·licitant.
- Que es modifique la computació dels autònoms. Actualment, als treballadors per compte d'altri només se'ls computa tot el que han facturat. Això crea una visió totalment desvirtuada de la situació real de l'autònom, ja que només se li haurien d'atribuir els beneficis que obté del seu treball.
- Que no es tinga en compte per al còmput del patrimoni l'obtenció de plans PIVE i/o altres ajudes com ara les de lloguer, manutenció, ajudes socials de diferents tipus o subvencions.



2.6. Discapacitat i violència de gènere

Actualment només les persones amb una discapacitat major al 65% poden sol·licitar una reducció de fins al 50% dels crèdits matriculats i un augment de totes les quanties percebudes del 50% llevat de la de matrícula, amb la qual cosa no s'inclou la garantia que una universitat no deixi de banda a ningú, ni tan sols per discapacitats menors però notables.

D'altra banda, encara que si bé és cert que en les convocatòries anuals de beques se solen tenir en compte les víctimes de violència de gènere, això no ho recull el Reial decret, de manera que no es pot garantir la continuïtat d'aquesta quantia. A més, la documentació requerida per a poder optar a aquesta part de la quantia de la convocatòria és immensa i poc pràctica, ja que cal acreditar una disminució del rendiment en anys anteriors i a més matricular-se d'almenys 30 crèdits, o la meitat d'un curs en el cas d'una doble titulació, la qual cosa perjudica l'estudiantat de l'últim any.

Per tant, CREUP sol·licita:

- Que es reduïska el percentatge mínim de discapacitat per a poder optar a aquests complements fins al 33%.
- Que els límits burocràtics es reduïsqen i s'agiliten, a més d'eliminar el concepte de rendiment de l'any anterior.
- Que totes aquelles persones que conformen la unitat familiar, i no únicament els fills i filles menors d'edat, siguin considerades com a víctimes indirectes de la violència de gènere.

3. Participació de l'estudiantat

Considerem que tant el model de beques i ajudes com els reials decrets aprovats cada any per actualitzar els llindars, els criteris i les quanties s'han de redactar i aprovar amb la participació dels estudiants, en els òrgans destinats a aquesta finalitat.



Per tant, CREUP sol·licita:

- El compliment de l'article 4.5 del Reial decret 1.220/2010, d'1 d'octubre, pel qual es crea l'Observatori Universitari de Beques, Ajudes a l'Estudi i Rendiment Acadèmic, i en el qual s'obliga a la celebració del ple dues vegades a l'any.
- Que a l'hora de plantejar els diferents estudis que abaste l'Observatori de Beques, Ajudes a l'Estudi i Rendiment Acadèmic es modifiqui el reglament intern d'aquest òrgan perquè hi participen CREUP i altres associacions significatives vinculades a la universitat, a fi d'obtenir resultats que siguin veritablement útils i representatius de la situació actual de l'estudiantat.
- El compliment dels articles 41.1 i 51k de l'Estatut de l'estudiant, pel qual es concedeixen competències al Consell d'Estudiants Universitari de l'Estat perquè estigui representat i participe en el disseny dels programes estatals de beques i ajudes a l'estudi, i en la fixació de criteris per a la concessió de beques i altres ajudes destinades als estudiants.

4. Conclusió

Les mesures exposades en el present document són imprescindibles per a garantir l'accés a la universitat als estudiants que, per les seues circumstàncies socioeconòmiques, s'enfronten a nombrosos obstacles per a poder portar a terme els seus estudis amb garanties. Instem el ministeri i les autoritats competents en matèria de política de beques a tenir en compte l'estudiantat per a establir un model de beques just.